

**Raport z monitoringu Wojewódzkiego Programu Wspierania
Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Lubelskim
na lata 2014-2020 za 2019 rok**

Lublin, czerwiec 2020

Spis treści:

Wprowadzenie	3
I. Metodologia monitoringu	3
II. Realizacja wskaźników Programu	4
Cel szczegółowy 1: Podniesienie w społeczeństwie wiedzy i kompetencji dotyczących zasad prawidłowego funkcjonowania rodziny.....	4
Cel szczegółowy 2: Kreowanie i promowanie działań wspierających pracę z rodziną naturalną.....	8
Cel szczegółowy 3: Organizacja i rozwój systemu rodzinnej pieczy zastępczej.....	12
Cel szczegółowy 4: Wspieranie istniejących form instytucjonalnej pieczy zastępczej....	15
Cel szczegółowy 5: Wspieranie i promowanie idei przysposobiania dzieci.....	17
III. Wnioski i rekomendacje.....	20
Podsumowanie.....	21
Spis tabel.....	24
Spis wykresów.....	24
Wykaz tematów szkoleń realizowanych w ramach projektu „Bliżej rodziny – szkolenia dla kadr systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej”.....	24

Wprowadzenie

Rodzina jako podstawa funkcjonowania całego społeczeństwa wywiera znaczący wpływ na wszystkich jej członków - ze szczególnym uwzględnieniem dzieci. Jest to pierwsze i najważniejsze środowisko, w którym kształtuje się ich osobowość, system wartości, wzorce zachowania, sposoby komunikacji, zasady i zwyczaje. Rodzina przygotowuje dzieci do samodzielnego pełnienia ról społecznych i z tego względu prawidłowo funkcjonującej rodziny w procesie wychowania jej młodych członków nie można skutecznie zastąpić żadnym innym systemem. Tym bardziej istotna wydaje się troska o to, aby każda rodzina potrafiła swoje zadania wypełniać w sposób prawidłowy. Z uwagi na powyższe ważne jest kierowanie do rodzin wsparcia o charakterze profilaktycznym, które na wczesnym etapie kryzysu pozwoli im zmierzyć się z problemami przy wykorzystaniu własnej sprawczości i potencjału. Zmiany dynamicznie zachodzące w życiu społecznym i gospodarczym, oprócz wielu skutków pozytywnych, mogą powodować destabilizację w rodzinie, a zatem zadaniem służb i instytucji powołanych do pracy na rzecz dobra rodzin powinno być tworzenie interdyscyplinarnego, skutecznego systemu wsparcia.

Potrzeba zaoferowania wieloaspektowej i skonsolidowanej pomocy rodzinie znajduje również odzwierciedlenie w działaniach podejmowanych przez Samorząd Województwa Lubelskiego.

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wśród zadań własnych samorządu województwa wymienia opracowanie programów dotyczących wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej. Uchwałą nr XLIII/664/2014 z dnia 31 marca 2014 r. Sejmik Województwa Lubelskiego przyjął *Wojewódzki Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Lubelskim na lata 2014-2020*. Program został opracowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie przy współudziale ekspertów zewnętrznych (przedstawicieli powiatowych centrów pomocy rodzinie).

Celem głównym Programu jest wsparcie rodzin w województwie lubelskim w wypełnianiu ich funkcji opiekuńczo – wychowawczych. Działania wskazane w Programie koncentrują się na wielozakresowej pomocy rodzinom (również tym, które nie znajdują się w sytuacjach kryzysowych), a także na podnoszeniu kompetencji kadr instytucji pracujących z rodziną. Program realizuje ponadto zapisy *Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020* w obszarze „Wsparcie dziecka i rodziny” a także zapisy wojewódzkich dokumentów strategicznych, tj. *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020* oraz *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020*.

Niniejszy raport monitoringowy dotyczy rezultatów realizacji Programu w 2019 roku. Zawiera trzy rozdziały: przedstawienie metodologii raportu, zestawienie liczbowe poszczególnych wskaźników Programu wraz z ich opisem oraz wnioski i rekomendacje wynikające z monitoringu; całość zamyka podsumowanie.

I. Metodologia monitoringu

Monitoring działań podejmowanych w zakresie wspierania rodzin w 2019 roku przez gminne i miejskie ośrodki pomocy społecznej oraz powiatowe i miejskie centra pomocy rodzinie przeprowadzono w miesiącach luty - marzec 2020 r. Jako narzędzie badawcze zastosowano ankiety (w formie tabel), których adresatami byli dyrektorzy i kierownicy wyżej wymienionych jednostek. W ankietach poproszono o podanie danych liczbowych odnoszących się do poszczególnych wskaźników Programu – adekwatnie do rodzajów zadań realizowanych

przez jednostki pomocy społecznej. Tabele przesłano pocztą elektroniczną do 209 ośrodków pomocy społecznej, 4 miejskich ośrodków pomocy rodzinie/miejskich ośrodków pomocy społecznej oraz 20 powiatowych centrów pomocy rodzinie. Do miast na prawach powiatu przesłano 2 ankiety: dotyczące zarówno realizacji zadań gminy jak i powiatu.

Ze względu na niewystarczający odsetek zwrotu wypełnionych ankiet ponowiono zapytanie do jednostek. Ostatecznie w monitoringu wzięło łącznie udział 179 instytucji (tj. prawie 77% wszystkich, do których skierowano ankiety), w tym 155 ośrodków pomocy społecznej, 20 powiatowych centrów pomocy rodzinie oraz 4 miasta na prawach powiatu (które zwróciły po 2 ankiety).

Część wskaźników zaczerpnięto ze sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za obydwa półrocza 2019 roku, sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego za obydwa półrocza 2019 roku, sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania przez samorząd województwa zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za obydwa półrocza 2019 roku, sprawozdania MRPIPS – 03 z udzielonych w 2019 roku świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach oraz ze sprawozdania z realizacji art. 19 pkt 6 ustawy z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny – Województwo. Ponadto część wskaźników uzyskano w wyniku analizy danych będących w posiadaniu Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie, a także informacji dostępnych na stronie internetowej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

II. Realizacja wskaźników Programu

Cel szczegółowy 1: Podniesienie w społeczeństwie wiedzy i kompetencji dotyczących zasad prawidłowego funkcjonowania rodziny.

W ramach tak sformułowanego celu w gminach województwa lubelskiego realizowano szereg działań ukierunkowanych na organizowanie różnych form wspierania rodziny. Działania te dotyczyły:

- ✓ organizowania różnych form wspólnego, rodzinnego spędzania czasu dla dzieci, młodzieży oraz rodzin,
- ✓ promowania inicjatyw na rzecz edukacji w zakresie poszerzania wiedzy na temat poprawnego funkcjonowania rodziny,
- ✓ wspierania działań profilaktycznych mających na celu zapobieganie zjawiskom kryzysowym,
- ✓ wspierania inicjatyw współpracy pomiędzy podmiotami pracującymi na rzecz rodziny w środowiskach lokalnych oraz informowania o dostępnych metodach wsparcia rodziny.

Dążenie do osiągnięcia zakładanego celu ilustrują następujące wskaźniki:

1. Liczba działań dotyczących organizowania różnych form spędzania wolnego czasu.

Gminne i miejskie ośrodki pomocy społecznej biorące udział w badaniu wskazały 1 834 (w poprzednim roku – 1 610) różnorodne działania lokalne dotyczące organizowania wolnego czasu dla rodzin, dzieci i młodzieży, które miały miejsce na ich terenie¹.

¹ Dane uzyskane z ankiet skierowanych do gminnych i miejskich ośrodków pomocy społecznej

Do najczęściej wymienianych form takich działań należały (podobnie jak w latach ubiegłych):

- imprezy i spotkania okolicznościowe: Dzień Dziecka, Dzień Babci i Dziadka, Dzień Matki i Ojca, Dzień Kobiet, spotkania z okazji świąt Bożego Narodzenia (spotkania opłatkowe, jasełka, Wigilia, orszak Trzech Króli, wieczory kolęd, bal karnawałowy, Mikołajki, Świąteczne drzewko międzypokoleniowe) i świąt Wielkanocnych, imprezy związane z następstwem pór roku i lokalnymi tradycjami (np. Sobótka, Święto pieczonego ziemniaka, Święto Truskawki, Święto kwitnącej fasoli, Dzień Sąsiada, Dzień Kota, Walentynki, Dzień Latawca, Festiwal pączka i faworka, kiermasze i jarmarki okolicznościowe, zabawy Andrzejkowe, dożynki), obchody świąt państwowych i imprezy z nimi związane, obchody rocznic lokalnych wydarzeń historycznych, rekonstrukcje bitew;
- imprezy kulturalne: koncerty, występy artystyczne, spotkania autorskie, promocja czytelnictwa (Poranek z książką, Narodowe Czytanie, Ogólnopolski Tydzień Bibliotek, Mała Książka – Wielki Człowiek), warsztaty teatralne i taneczne, konkursy plastyczne i literackie, wieczorki muzyczne, wyjazdy do kin i teatrów, konkursy fotograficzne, organizacja kin letnich, działalność lokalnych ośrodków kultury;
- akcje charytatywne: Dzieci - Dzieciom, Pomóż Dzieciom Przetrwać Zimę, akcje związane z organizacją pomocy dla osób potrzebujących w środowiskach lokalnych;
- zajęcia związane z różnymi dziedzinami wiedzy: pikniki archeologiczne, pogadanki ekologiczne dla dzieci (energia odnawialna, segregacja śmieci), warsztaty kulinarne, florystyczne, nauka zarządzania czasem, wycieczki przyrodnicze, działalność kół zainteresowań przy szkołach, arteterapia, pomoc przedmedyczna, warsztaty z podnoszenia umiejętności wychowawczych;
- imprezy integracyjne: festyny i pikniki rodzinne, majówki, imprezy promujące zdrowy styl życia, inicjatywy międzypokoleniowe, spotkania seniorów, kiermasze połączone z degustacją potraw regionalnych i pokazami rękodzielnictwa, imprezy organizowane przy współudziale lokalnych parafii;
- organizacja zajęć świetlicowych dla dzieci, a także kolonii i półkolonii letnich, obozów, zimowisk, wyjazdów wakacyjnych i wycieczek turystyczno – krajoznawczych;
- imprezy sportowe i rekreacyjne: wycieczki i rajdy rowerowe, piknik motocyklowy, rejsy, zajęcia na basenie, spływy kajakowe, gry planszowe, gry świetlicowe, organizacja lodowisk i wyjazdów na narty, turnieje sportowe (różne dyscypliny), turnieje szachowe, biegi przełajowe.

Ośrodki pomocy społecznej realizowały powyższe działania samodzielnie bądź włączały się w ich organizację na terenie gminy/miasta (również we współpracy z organizacjami pozarządowymi). Wykorzystywano istniejącą już infrastrukturę lokalną (sportową, kulturalną). W imprezach brały często udział lokalnie działające dziecięce i młodzieżowe zespoły artystyczne. W ankietach podkreślano również wielopokoleniowy charakter wielu inicjatyw.

W 2019 roku na terenie województwa lubelskiego programy lokalne wprowadzające ulgi dla rodzin wielodzietnych realizowane były przez 26 samorządów miejskich/gminnych: UM Biała Podlaska, UG Biała Podlaska, UM Biłgoraj, UG Biłgoraj, UM Chełm, UM Janów Lubelski, UG Jastków, UG Końskowola, UM Krasnostaw, UM Kraśnik, UM Lubartów,

UM Lublin, UG Łomazy, UM Łuków, UG Łuków, UG Mełgiew, UM Międzyrzec Podlaski, UM Opole Lubelskie, UM Ostrów Lubelski, UM Parczew, UM Puławy, UG Puławy, UM Świdnik, UM Tomaszów Lubelski, UG Wola Mysłowska, UM Włodawa. Ponadto programy samorządowe dla rodzin wielodzietnych funkcjonują również na terenie powiatu biłgorajskiego oraz ryckiego².

Dnia 20 maja 2014 r. Zarząd Województwa Lubelskiego podjął uchwałę Nr CCXLV/5122/2014 w sprawie przyjęcia programu „Regionalna Karta Dużej Rodziny”. Program obejmuje wszystkie rodziny wielodzietne (wychowujące troje i więcej dzieci) chętne do wzięcia udziału w programie (w tym rodziny zastępcze) bez względu na kryterium dochodowe. Karta uprawnia rodziny wielodzietne do korzystania z ulg wprowadzonych przez jednostki samorządu województwa lubelskiego, jednostki podległe samorządom lokalnym oraz instytucje i firmy zewnętrzne, które wyrażą wolę przystąpienia do programu.

W 2019 roku Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie jako jednostka koordynująca realizację programu „Regionalna Karta Dużej Rodziny”, wydał 29 kart dla członków 7 rodzin. W całym okresie funkcjonowania tego programu wydano 2 947 kart dla 569 rodzin (stan na dzień 4 maja 2020 r.). W programie uczestniczą 174 gminy z województwa lubelskiego, które poprzez zawarcie stosownego porozumienia zobowiązały się do promocji działań na rzecz rodzin wielodzietnych zamieszkałych w województwie lubelskim, a także 38 partnerów (w tym 7 jednostek podległych samorządowi województwa lubelskiego) oferujących zniżki i ulgi posiadaczom kart.

2. Liczba działań prowadzonych na rzecz edukacji rodzin.

W roku 2019 przeprowadzono 1 087 działań³ na rzecz edukacji rodzin w zakresie podnoszenia kompetencji rodzicielskich. W poprzednim roku gminy zrealizowały 708 działań z tego zakresu. Ten rodzaj inicjatyw koncentrował się na szeroko pojętej profilaktyce zjawisk kryzysowych, które mogą zakłócać prawidłowe funkcjonowanie rodziny.

Ośrodki pomocy społecznej w zakresie edukacji rodzin wskazały realizację przedsięwzięć w następujących obszarach oddziaływań programowych:

- wzmacnianie kompetencji wychowawczych rodziców: uczestnictwo w grupach samopomocowych, udzielanie porad pedagogicznych, warsztaty umiejętności wychowawczych, szkolenia dotyczące kształtowania postaw rodzicielskich, propagowanie prawidłowych wzorców funkcjonowania rodziny, wsparcie psychologa, psychiatry, mediatora, prawnika, terapeuty uzależnień, psychoterapeuty, specjalistyczne wsparcie grupowe, poradnictwo rodzinne, konsultacje wychowawcze, programy profilaktyczne, nauka opanowywania stresu, praca socjalna z rodzinami, zajęcia i grupy wsparcia dla rodzin zagrożonych lub dotkniętych przemocą domową, upowszechnianie wiedzy na temat zjawiska przemocy w rodzinie, programy korekcyjno – edukacyjne dla osób stosujących przemoc, kampanie antyprzemocowe, spotkania informacyjne w szkołach, pogadanki, seminaria i konferencje;
- edukacja dorosłych, dzieci i młodzieży: spotkania informacyjne z przedstawicielami policji, straży pożarnej, służby zdrowia, placówek oświatowych, uczestnictwo w kampaniach i spotkaniach propagujących bezpieczeństwo na drodze, porady dotyczące bezpiecznych zachowań

² Sprawozdanie z realizacji art. 19 pkt 6 ustawy z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny – Województwo

³ Dane uzyskane z ankiet skierowanych do gminnych i miejskich ośrodków pomocy społecznej

podczas wakacji, profilaktyka zdrowotna, szkolenia z pierwszej pomocy przedmedycznej, programy i pogadanki dotyczące ekologii, kampanie edukacyjne propagujące zdrowy styl życia, propagowanie zasad postępowania w sytuacjach zagrożenia życia lub zdrowia, kampanie antyprzemocowe, warsztaty kulinarne i dietetyczne, doradztwo zawodowe, zdobywanie umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego, zapobieganie cyberprzemocy i nowym zagrożeniom (fonoholizm - uzależnienie od telefonu komórkowego), porady dotyczące bezpieczeństwa podczas korzystania z internetu;

- upowszechnianie informacji o instytucjach świadczących pomoc w sytuacjach kryzysowych: kampanie informacyjne, ulotki, broszury, praca asystentów rodziny oraz pracowników socjalnych, informowanie rodzin o przysługujących im uprawnieniach i możliwościach korzystania z różnych form wsparcia, współpraca z placówkami oświatowymi oraz poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, dystrybucja materiałów dydaktycznych - również w wersji elektronicznej (strony internetowe).

3. Liczba wspólnych działań przeprowadzonych przez podmioty pracujące na rzecz rodziny w środowiskach lokalnych.

W 2019 roku ośrodki pomocy społecznej wykazały 930 działań przeprowadzonych na rzecz rodzin we współpracy z innymi instytucjami funkcjonującymi na ich terenie⁴. W 2018 roku wykazano w tym wskaźniku 1 020 działań. Wspólne działania skierowane do rodzin podejmowane były w następujących obszarach oddziaływań programowych i organizacyjnych:

- współpraca z przedstawicielami sądów, prokuratur, prawnikami, kuratorami sądowymi, policją, strażą pożarną, strażą miejską, pogadanki dotyczące bezpieczeństwa na drodze, kampanie antyprzemocowe, kampanie skierowane do seniorów ostrzegające przed oszustami, współpraca z kuratorium oświaty, pedagogami szkolnymi, świetlicami socjoterapeutycznymi i opiekuńczo-wychowawczymi, szkołami, przedszkolami;
- działania profilaktyczne prowadzone we współpracy z organizacjami pozarządowymi, placówkami medycznymi, przedstawicielami służby zdrowia, praca zespołów interdyscyplinarnych oraz gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, współpraca ze stowarzyszeniami trzeźwościowymi, realizacja programów profilaktycznych, projekty prozdrowotne, specjalistyczne poradnictwo rodzinne, współpraca z ośrodkami interwencji kryzysowej i powiatowymi centrami pomocy rodzinie;
- imprezy kulturalne, rekreacyjne, sportowe i okolicznościowe przy współudziale przedstawicieli lokalnych władz, organizacji pozarządowych, stowarzyszeń regionalnych, bibliotek, ośrodków sportowych, centrów i domów kultury, klubów seniora, parafii i organizacji kościelnych, lokalnych orkiestr oraz grup muzycznych i teatralnych, kół gospodyń wiejskich, kół wędkarskich, grup rekonstrukcji historycznych, miejscowych twórców, harcerzy i wolontariuszy: konkursy, wycieczki, rajdy, treningi i turnieje sportowe, wystawy festyny, kolonie letnie i zimowiska, zajęcia edukacyjne dla najmłodszych, festiwale teatralne, dni książki, pikniki rodzinne, pikniki integracyjne z młodzieżą niepełnosprawną, spotkania wielopokoleniowe;

⁴ Dane uzyskane z ankiet skierowanych do gminnych i miejskich ośrodków pomocy społecznej

- akcje pozyskiwania środków finansowych i rzeczowych dla rodzin wymagających wsparcia, włączanie się w lokalne bądź ogólnopolskie akcje charytatywne i społeczne (np. Pomóż Dzieciom Przetrwać Zimę, Świąteczna Zbiórka Żywności, Szlachetna Paczka, Polacy Rodakom).

Cel szczegółowy 2: Kreowanie i promowanie działań wspierających pracę z rodziną naturalną.

Działania służące osiągnięciu przyjętego celu koncentrowały się na:

- ✓ promowaniu tworzenia różnorodnych form profesjonalnego i kompleksowego wsparcia rodziny w kryzysie,
- ✓ rozwoju poradnictwa rodzinnego, treningach umiejętności wychowawczych (przy jednoczesnym wspieraniu inicjatyw na rzecz ich szerokiej dostępności),
- ✓ powiększeniu oferty i jakości usług placówek wsparcia dziennego,
- ✓ wspieraniu działań profilaktycznych zapobiegających dysfunkcjom rodzin oraz działań mających na celu zapobieganie niemożności sprawowania opieki przez rodzinę,
- ✓ podnoszeniu kwalifikacji zawodowych dla pracowników działających na rzecz rodziny (ze szczególnym uwzględnieniem asystentów rodzin),
- ✓ wspieraniu działań mających na celu opracowanie standardów pomocy i interwencji,
- ✓ promowaniu wszelkich inicjatyw organizacji pozarządowych oraz wolontariatu w zakresie pracy na rzecz szeroko pojętego wspierania rodziny,
- ✓ promowaniu wspólnych działań, inicjatyw międzyinstytucjonalnych oraz nowych rozwiązań i dobrych praktyk.

Realizację powyższego celu ilustrują następujące wskaźniki:

1. Liczba jednostek poradnictwa specjalistycznego oraz liczba osób korzystających z ich usług.

Tabela nr 1. Jednostki poradnictwa specjalistycznego (o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym) w latach 2012 – 2019.

Lata	Liczba jednostek	Liczba korzystających
2012	9	3 809
2013	8	3 876
2014	9	3 305
2015	9	4 348
2016	9	3 223
2017	9	1 945
2018	9	1952
2019	11	2 336

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS – 03, MRPiPS – 03.

Liczba jednostek specjalistycznego poradnictwa funkcjonujących na terenie województwa lubelskiego wzrosła w 2019 roku i wynosiła 11. Odnotowano również wzrost

liczby osób korzystających z poradnictwa. Jednocześnie w ankietach nadesłanych przez ośrodki pomocy społecznej potwierdzone zostało stałe zapotrzebowanie na tego rodzaju usługi pomocy społecznej. Gminy podały, że na ich terenie funkcjonowały 224 podmioty udzielające pomocy rodzinom w trudnych sytuacjach życiowych.

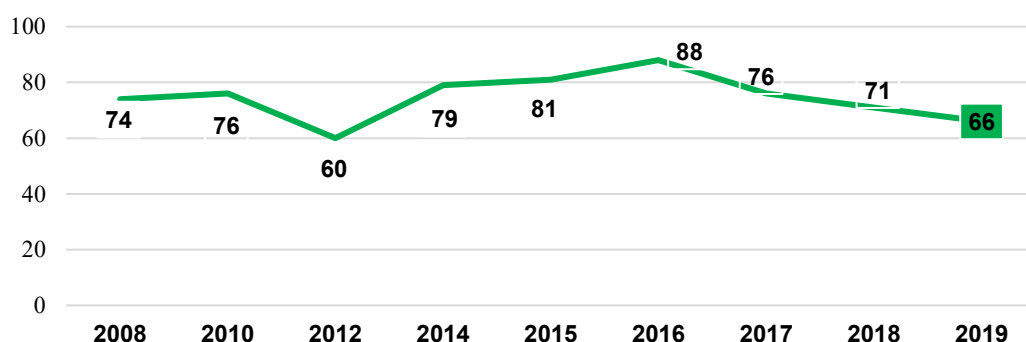
W tej liczbie zawierają się nie tylko jednostki specjalistycznego poradnictwa, lecz również wszelkie inicjatywy mające na celu doradztwo, pomoc rodzinie, młodzieży i dzieciom. Według informacji uzyskanych z ankiet z tych form pomocy skorzystało 8 917 osób. Z uwagi na fakt, że nie wszystkie ośrodki podały liczbę osób/rodzin korzystających z pomocy, jak również nie wszystkie gminy przekazały swoje dane, powyższy wskaźnik może być zaniżony.

2. Liczba dostępnych placówek wsparcia dziennego oraz rodzin, które skorzystały z ich usług.

Na koniec 2019 roku na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało 66 placówek wsparcia dziennego (z tego 56 o zasięgu lokalnym a 10 o zasięgu ponadgminnym), które swoim wsparciem obejmowały 1 265 dzieci⁵. Według danych udostępnionych przez gminy w nadesłanych ankietach z usług tego typu skorzystało co najmniej 1 795 rodzin – wskazywane były tutaj wszelkie placówki niosące wsparcie rodzinom z dziećmi.

W roku 2012 (rok, z którego dane posłużyły do skonstruowania diagnozy Programu) na terenie województwa funkcjonowało 60 placówek wsparcia dziennego (w tym 46 o zasięgu lokalnym a 14 o zasięgu ponadgminnym) i uczęszczało do nich średnio 1 421 dzieci. W roku 2018 funkcjonowało 71 tego typu placówek (61 o zasięgu lokalnym a 10 o zasięgu ponadgminnym), natomiast liczba korzystających dzieci wynosiła 1 350. Mając na względzie powyższe dane należy zauważyć, że ponownie nastąpił spadek liczby placówek wsparcia dziennego. Zmiany w tym zakresie na przestrzeni ostatnich lat obrazuje poniższy wykres:

**Wykres nr 1. Liczba placówek wsparcia dziennego
(o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym) w latach 2008 - 2019**

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS – 03, sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania przez gminę i powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego.

3. Liczba działań profilaktycznych zapobiegających dysfunkcjom rodziny.

⁵ Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za drugie półrocze 2019 roku oraz sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego za drugie półrocze 2019 roku

W ankietach dotyczących roku 2019 wskazano zrealizowanie 2 226 działań profilaktycznych ukierunkowanych na zapobieganie dysfunkcjom rodziny (w 2018 roku - 973). Do najczęściej realizowanych należały następujące działania:

- pedagogizacja rodziców, wsparcie psychologiczne i pedagogiczne, programy terapeutyczne, edukacyjne i profilaktyczne, poradnictwo specjalistyczne (dyżury psychologów, prawników, mediatorów, poradnictwo psychiatry środowiskowego), prelekcje i pogadanki skierowane do młodzieży (treningi asertywności, sposoby radzenia sobie ze złością, wyjaśnianie konsekwencji stosowania przemocy fizycznej - kwestie odpowiedzialności), warsztaty, spotkania, zabawy, zajęcia korekcyjne, terapeutyczne i kompensacyjne dla dzieci z grup ryzyka;
- monitorowanie środowisk sprawców przemocy, warsztaty profilaktyczne dla nauczycieli i wychowawców dotyczące przemocy domowej, rozpowszechnianie informacji dotyczących praw osób dotkniętych przemocą w rodzinie, punkty konsultacyjne dla ofiar, prowadzenie procedury Niebieskich Kart, poradnictwo prawne i obywatelskie, mediacje;
- promocja zdrowego stylu życia, realizacja lokalnych programów profilaktycznych, prozdrowotnych i sportowych, projekty dotyczące właściwego korzystania z mediów elektronicznych celem zapobiegania powstawaniu problemu uzależnienia od mediów cyfrowych, spotkania uczniów z przedstawicielami policji: pogadanki o zagrożeniach w internecie, zagrożeniu hazardem, konsekwencjach picia alkoholu i zażywania narkotyków;
- wsparcie finansowe i rzeczowe rodzin, dożywianie dzieci i młodzieży, uczestnictwo w wypoczynku letnim dzieci z rodzin korzystających ze wsparcia pomocy społecznej, udział w wydarzeniach, którym nadawano charakter działań profilaktycznych (np. koncert NIEĆPA), kolportaż ulotek, książek, plakatów i broszur, telefony informacyjne, kampanie społeczne, strony internetowe, prezentacje multimedialne, publikacje w prasie lokalnej, organizowanie i prowadzenie świetlic środowiskowych, praca socjalna i praca asystenta rodziny.

4. Liczba zatrudnionych asystentów rodzin oraz rodzin wspierających.

Wg stanu na dzień 31.12.2019 r. na terenie województwa lubelskiego zatrudnionych było 248 asystentów rodzin⁶. W 2018 roku gminy zatrudniały 252 asystentów. Nadmienić należy, że od dnia 1 stycznia 2015 r. zapewnienie usług asystenta rodziny stało się obowiązkiem każdej gminy.

W ramach ogłoszonego przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej „Programu Asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej na rok 2019” 187 gmin z terenu województwa lubelskiego uzyskało dotację na dofinansowanie kosztów zatrudnienia asystentów rodziny⁷. Ze środków przyznanych w powyższym programie zatrudniono co najmniej 169 asystentów rodziny⁸.

⁶ Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za drugie półrocze 2019 roku

⁷ Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej <https://www.gov.pl/web/rodzina/rozstrzygniecie-programu-asystent-rodziny-i-koordynator-rodzinnej-pieczy-zastepczej-na-rok-2019>

⁸ Dane uzyskane z ankiet skierowanych do gminnych i miejskich ośrodków pomocy społecznej

W celu wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych może ona zostać objęta pomocą rodziny wspierającej. W 2019 roku na terenie województwa lubelskiego funkcjonowały 2 rodziny wspierające⁹.

5. Liczba szkoleń skierowanych do asystentów rodzin.

Zgodnie z informacjami zawartymi w ankietach asystenci rodziny z terenu województwa lubelskiego uczestniczyli w 253 szkoleniach podnoszących ich kwalifikacje (w roku poprzednim podano 261 szkoleń). Były to zarówno szkolenia nieodpłatne realizowane przez różne podmioty jak i szkolenia komercyjne oraz konferencje.

W ramach realizowanego systemu szkolenia wybór tematów powiązany był z potrzebą bieżącego uzupełniania oraz podnoszenia wiedzy przez asystentów rodziny i dotyczył następujących zagadnień:

- warsztatu pracy asystenta rodziny: metodyka pracy, nowelizacja ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, kodeks postępowania administracyjnego, pierwsza pomoc przedmedyczna, współpraca asystenta z pracownikiem socjalnym, współpraca interdyscyplinarna asystenta z innymi podmiotami, skuteczna realizacja procedury Niebieskiej Karty, zasady przetwarzania danych osobowych, kursy kierownika wycieczek szkolnych i obozów wędrownych;
- współpracy z rodzinami a w szczególności: zastosowanie narzędzi psychologicznych w diagnozie rodziny, mediacje jako szansa na porozumienie i profesjonalny sposób rozwiązywania problemów, plan pracy z rodziną, metoda dialogu motywującego, trening umiejętności społecznych, praca z rodziną z trudnościami w wypełnianiu funkcji wychowawczych oraz z rodziną wieloproblemową, wczesne wspomaganie rozwoju dzieci niepełnosprawnych, wsparcie kobiet w ciąży i rodzin (ustawa "Za życiem"), szkolenia o tematyce FASD, wczesne wykrywanie symptomów dziecka krzywdzonego, praca z osobą stosującą przemoc (fizyczną, emocjonalną) i z osobą uzależnioną, praca z osobami chorymi psychicznie, praca z dzieckiem po traumie, tematyka nadużyć seksualnych wobec dzieci, problematyka zachowań autoagresywnych wśród dzieci i młodzieży;
- wspierania kompetencji własnych asystentów rodziny: zagadnienia dotyczące wypalenia zawodowego - profilaktyka i skutki, profilaktyka chorób od stresowych, asertywna komunikacja w obsłudze trudnego klienta, superwizja.

6. Liczba wdrożonych gminnych programów wspierania rodziny.

W momencie opracowywania *Wojewódzkiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Lubelskim na lata 2014-2020* w gminach funkcjonowały 54 programy wspierania rodziny, natomiast obecnie ośrodki wykazały w ankietach 151 takich dokumentów (w 2018 roku – 175).

7. Liczba podmiotów sektora pozarządowego zaangażowanych w działania wspierające rodziny.

⁹ Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej

Ośrodki pomocy społecznej biorące udział w badaniu wykazały, że na terenie ich gmin funkcjonuje 398 organizacji pozarządowych zaangażowanych w realizację zadań wspierania rodziny (w 2018 roku wskazano 409 organizacji).

W roku 2019 Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie w ramach corocznego konkursu ofert na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej przeznaczył 67 990,00 zł na dofinansowanie działalności organizacji pozarządowych realizujących zadanie „Wspieranie działań mających na celu zapobieganie dysfunkcjom rodzin (realizacja działań wynikających z Wojewódzkiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Lubelskim na lata 2014 - 2020”. Dotację na realizację ww. zadania otrzymało 10 podmiotów, a wsparciem objęto łącznie 913 beneficjentów.

Cel szczegółowy 3: Organizacja i rozwój systemu rodzinnej pieczy zastępczej.

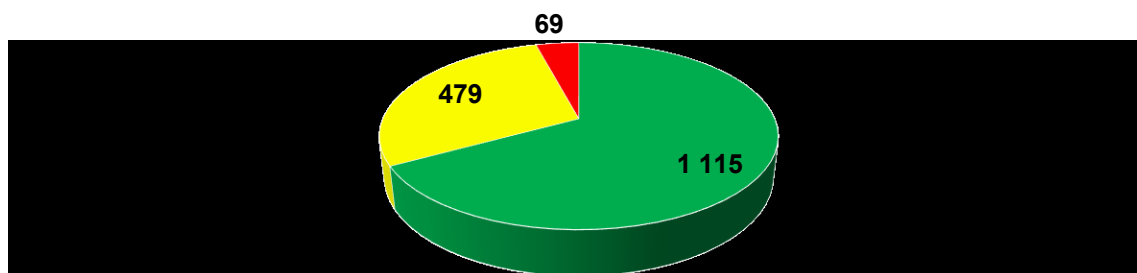
Działania podejmowane dla osiągnięcia tak sformułowanego celu polegały przede wszystkim na:

- ✓ promowaniu działań na rzecz pozyskiwania kandydatów na rodziny zastępcze oraz do prowadzenia rodzinnych domów dziecka,
- ✓ promowaniu nowych rozwiązań w zakresie pieczy zastępczej,
- ✓ wspieraniu działań podnoszących kompetencje i umiejętności wychowawcze rodzin zastępczych,
- ✓ systematycznym szkoleniu trenerów prowadzących szkolenia dla kandydatów na rodziny zastępcze,
- ✓ podnoszeniu kwalifikacji zawodowych koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej.

1. Liczba rodzin zastępczych oraz liczba rodzinnych domów dziecka.

Wg danych zaczerpniętych ze *Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego* na koniec 2019 roku w województwie lubelskim funkcjonowały 1 663 rodziny zastępcze. Oznacza to spadek liczby rodzin zastępczych w stosunku do 2018 roku, kiedy funkcjonowało ich 1 669. Do 21 wzrosła natomiast liczba rodzinnych domów dziecka (w 2018 roku funkcjonowało ich 16). Zauważalna jest również tendencja wzrostowa w odniesieniu do liczby rodzin zastępczych zawodowych: w 2019 r. funkcjonowało 69 tego typu rodzin, w 2018 r. - 67, w 2017 r. – 65, natomiast w 2012 r. funkcjonowały tylko 42 rodziny zastępcze zawodowe.

Wykres nr 2. Typy rodzin zastępczych funkcjonujących w województwie lubelskim w 2019 r.

■ rodziny zastępcze spokrewnione ■ rodziny zastępcze niezawodowe ■ rodziny zastępcze zawodowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego*.

2. Liczba szkoleń oraz innych działań ukierunkowanych na podniesienie kompetencji rodziców zastępczych.

Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie wskazały 154 działania wspierające rodziny zastępcze, w tym zastępcze zawodowe, pełniące funkcję pogotowia rodzinnego, osoby prowadzące rodzinne domy dziecka oraz kandydatów na rodziców zastępczych.

Tematyka szkoleń i innych form wsparcia w 2019 r. obejmowała m.in.:

- doskonalenie kompetencji wychowawczych rodziców zastępczych oraz efektywnej komunikacji pomiędzy rodzicami a dziećmi, zagadnienia dotyczące wpływu postaw rodzicielskich na zachowanie dzieci, więzi w rodzinie zastępczej, błędy wychowawcze dorosłych, zasady zdrowego żywienia dzieci i młodzieży, problematykę współpracy z rodziną biologiczną, a także zagadnienia dotyczące rozwoju psychoseksualnego dzieci i młodzieży oraz potrzeb rozwojowych związanych z wiekiem;
- grupy wsparcia dla rodzin zastępczych, treningi umiejętności wychowawczych oraz kompetencji rodzicielskich, wsparcie psychoterapeutów oraz poradni psychologiczno - pedagogicznych, sposoby radzenia sobie ze stresem i syndromem wypalenia zawodowego, problematykę pracy z trudnym nastolatkiem oraz z dzieckiem krzywdzonym;
- prawne aspekty pieczy zastępczej – przepisy ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- zagadnienia dotyczące bezpieczeństwa dzieci i młodzieży: zachowania ryzykowne, substancje psychoaktywne, cyberprzemoc, cyberzaburzenia, zagrożenia w mediach społecznościowych, mowa nienawiści i "hejt", agresja, zachowania samobójcze i okaleczenia.

Ośrodek Adopcyjny w Lublinie prowadził szkolenia wg programu PRIDE, zatwierdzonego decyzją MRPiPS. Szkolenie obejmuje 55 godzin warsztatowych, w tym konsultacje indywidualne w domu kandydatów, analizę mocnych stron i potrzeb rodziny w oparciu o wypełniane przez kandydatów księgi życia. Każda rodzina po ukończeniu szkolenia otrzymuje od trenerów rekomendacje do pełnienia funkcji rodziny zastępczej.

Ogółem w województwie Ośrodek Adopcyjny przeszkolił łącznie 40 osób, w tym 15 do pełnienia roli rodziny zastępczej zawodowej i prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz 4 kandydatów do prowadzenia rodziny zastępczej zawodowej dla dzieci z niepełnosprawnościami.

W listopadzie 2019 r. pracownice Ośrodka Adopcyjnego w Lublinie przeprowadziły na zaproszenie dyrektora PCPR w Puławach szkolenie pt. „Współpraca rodziny zastępczej z rodziną biologiczną dziecka” dla ok. 50 rodzin zastępczych z terenu powiatu puławskiego. Szkolenie poszerzyło wiedzę i kompetencje rodzin zastępczych w zakresie podejmowania współpracy z rodziną pochodzenia dziecka umieszczonego w rodzinnej pieczy zastępczej.

3. Liczba szkoleń dla trenerów prowadzących szkolenia dla kandydatów na rodziny zastępcze.

Wśród działań mających realizować cel dotyczący organizacji i rozwoju systemu rodzinnej pieczy zastępczej wymienia się systematyczne szkolenie trenerów prowadzących szkolenia dla kandydatów na rodziny zastępcze. Powiaty wskazały w ankietach 20 tego typu szkoleń przeprowadzonych w 2019 roku.

Tematyka spotkań obejmowała:

- szkolenie wg programu PRIDE: aktualizacja licencji trenerskiej;
- zagadnienia związane z pracą z rodziną, w której występuje problem uzależnienia, a także z profilaktyką uzależnień i zachowań ryzykownych;
- komunikację z dzieckiem w różnych fazach rozwojowych;
- problematykę opieki nad dzieckiem z niepełnosprawnością, nadpobudliwością ruchową, z autyzmem i zespołem Aspergera;
- doskonalenie umiejętności wychowawczych w pracy z dziećmi i nastolatkami;
- diagnozę rodziny;
- deinstytucjonalizację pieczy zastępczej;
- trening umiejętności zastępowania agresji;
- problematykę zaburzeń nastroju u dzieci i młodzieży;
- pierwszą pomoc przedmedyczną;
- dialog motywujący w rozwiązywaniu problemów uzależnień;
- szkolenie w zakresie psychoterapii.

W grudniu 2019 r. opracowany został dokument pn. „Standardy dotyczące procedury kwalifikowania kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej niezawodowej w województwie lubelskim”. Dokument sporządzili eksperci: psycholog i pedagog przy wsparciu Zespołu do opracowania standardów dotyczących procedur kwalifikacji rodzin zastępczych w województwie lubelskim, powołanego Zarządzeniem Dyrektora Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie. W skład Zespołu weszli przedstawiciele powiatowych centrów pomocy rodzinie oraz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie. Cenną pomocą dla Zespołu w jego pracach były konsultacje w formie ankiet z pracownikami powiatowych centrów pomocy rodzinie z terenu całego województwa.

Celem powstania ww. dokumentu jest ujednolicenie procedur kwalifikowania kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej niezawodowej w naszym województwie. „Standardy...” mają charakter wytycznych i wskazówek dla organizatorów rodzinnej pieczy zastępczej.

4. Liczba szkoleń dla koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej.

W 2019 r. (stan na koniec roku) powiaty zatrudniały, podobnie jak rok wcześniej, 71 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej¹⁰. W ramach ogłoszonego przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej „Programu Asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej na rok 2019” 23 jednostki z terenu województwa lubelskiego uzyskały dotację na dofinansowanie kosztów zatrudnienia koordynatorów¹¹. Ze środków przyznanych w powyższym programie sfinansowano w całości lub dofinansowano wynagrodzenie dla 70 osób¹².

Wg informacji pozyskanych w wyniku badania koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej podnosili swoje kwalifikacje uczestnicząc w 55 szkoleniach, warsztatach i konferencjach, których tematyka obejmowała m.in. następujące zagadnienia:

¹⁰ Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego za drugie półrocze 2019 roku

¹¹ Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej <https://www.gov.pl/web/rodzina/rozstrzygniecie-programu-asystent-rodziny-i-koordynator-rodzinnej-pieczy-zastepczej-na-rok-2019>

¹² Dane uzyskane z ankiet skierowanych do powiatowych centrów pomocy rodzinie

- komunikacja z osobą chorą na schizofrenię oraz z osobą z problemem alkoholowym;
- komunikacja z dziećmi, problem rywalizacji między rodzeństwem;
- samouszkodzenia i zachowania autoagresywne dzieci i młodzieży, profilaktyka zachowań ryzykownych, narkotyki i dopalacze, cyberzaburzenia, moderowanie relacji dziecko - technologie cyfrowe, depresja, zagrożenia samobójcze;
- definicje przemocy, przeciwdziałanie oraz ochrona dziecka przed przemocą;
- wypalenie zawodowe: profilaktyka i skutki, efektywne funkcjonowanie w sytuacji stresu, superwizja, mowa ciała w obsłudze trudnego klienta, reagowanie w sytuacjach zagrażających bezpieczeństwu pracownika pomocy społecznej, agresja werbalna i niewerbalna;
- zagadnienia prawne dotyczące dziecka i rodziny oraz ochrony danych osobowych;
- usamodzielnienie finansowe, mediacje rodzinne;
- pierwsza pomoc przedmedyczna.

W dniu 5 kwietnia 2019 r. w siedzibie ROPS w Lublinie odbyło się szkolenie „*Rola powiatowych centrów pomocy rodzinie w kreowaniu lokalnej polityki społecznej*”, w którym udział wzięli dyrektorzy powiatowych centrów pomocy rodzinie, pracownicy Wydziału Polityki Społecznej Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego i Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie. Liczba uczestników – 37.

Kolejne szkolenie pt. „*Nowe wyzwania w polityce społecznej – wybrane zagadnienia*” odbyło się w dniach 5-6 grudnia 2019 r. Udział w nim wzięło 36 osób: przedstawiciele powiatowych centrów pomocy rodzinie, Wydziału Polityki Społecznej Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego, pracownicy Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie.

5. Liczba wdrożonych powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej.

Z odpowiedzi udzielonych w ankietach zebranych od powiatowych centrów pomocy rodzinie wynika, że obecnie funkcjonują 23 programy dotyczące rozwoju pieczy zastępczej (o 2 więcej niż w 2018 r.). W roku 2012, z którego pochodzi diagnoza *Wojewódzkiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Lubelskim na lata 2014-2020*, w powiatach realizowanych było 17 programów.

Cel szczegółowy 4: Wspieranie istniejących form instytucjonalnej pieczy zastępczej.

W świetle obowiązujących przepisów pomoc rodzinie skoncentrowana jest na udzielaniu wsparcia w taki sposób, aby stworzyć jak najbardziej optymalne warunki do pozostawiania dzieci w rodzinie biologicznej lub – jeżeli wymaga tego dobro dziecka – zapewnić dzieciom pobyt w rodzinnej pieczy zastępczej. Jeżeli nie jest to możliwe opiekę nad dzieckiem sprawuje placówka opiekuńczo-wychowawcza, dlatego założeniem tego celu Programu jest wspieranie działań podnoszących kompetencje pracowników placówek opiekuńczo – wychowawczych w kierunku pracy z rodziną naturalną, inicjowanie i wspieranie różnorodnych form pracy z biologiczną rodziną dziecka, jak również zintensyfikowanie współpracy ze środowiskiem lokalnym.

Według stanu na dzień 31.12.2019 r. na terenie województwa lubelskiego funkcjonowały 82 placówki opiekuńczo-wychowawcze¹³, w 2018 roku – 93. W 2019 roku funkcjonowało

¹³ Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego za drugie półrocze 2019 roku

łącznie 5 placówek typu specjalistyczno – terapeutycznego w miejscowościach Puławy, Siedliszcze, Krasnystaw (2 placówki) oraz we Włodawie.

1. Liczba szkoleń oraz innych działań ukierunkowanych na podniesienie kompetencji pracowników placówek opiekuńczo – wychowawczych.

W odniesieniu do 2019 roku powiaty wskazały w badaniu realizację 191 szkoleń, treningów, warsztatów i konferencji, w których uczestniczyli pracownicy placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz kadra zarządzająca (w 2018 r. było to 341 szkoleń). Na szkoleniach poruszone zostały m. in. następujące zagadnienia:

- dialog motywujący w pracy z rodziną, mediacje rodzinne, plan pracy z rodziną i plan pomocy dziecku, praca z rodziną z problemem uzależnienia;
- zachowania autodestrukcyjne młodzieży, samookaleczenia, zachowania suicydalne, zagrożenia i problemy współczesnej młodzieży, zaburzenia nastroju u dzieci i młodzieży, uzależnienia a depresja, profilaktyka picia alkoholu przez młodzież, przeciwdziałanie narkomanii;
- wczesne wykrywanie symptomów dziecka krzywdzonego, wsparcie młodzieży z doświadczeniem traumy, praca z dziećmi krzywdzonymi, oddziaływania korekcyjno - edukacyjne dla sprawców przemocy;
- budowanie autorytetu - warsztaty dla wychowawców, metody i techniki motywujące do nauki, uczeń z dysleksją;
- efektywny opiekun usamodzielniania - praca z usamodzielniającym się wychowankiem pieczy zastępczej;
- komunikacja z dzieckiem w kolejnych fazach rozwojowych, tworzenie kontaktów z grupą rówieśniczą, praca z trudnym nastolatkiem, praca z dzieckiem nadpobudliwym, sposoby radzenia sobie z agresją werbalną wychowanków;
- opieka nad dzieckiem niepełnosprawnym;
- zamówienia publiczne, dokumentacja pracownicza, bezpieczeństwo w pracy, prawa dziecka;
- szkolenia w modułach PRIDE.

2. Liczba dzieci powracających do domów rodzinnych.

Jak wynika ze *sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego za obydwa półrocza 2019 roku z pieczy zastępczej* do domów rodzinnych powróciło 145 dzieci w wieku do 18 roku życia (w tym z rodzinnej pieczy zastępczej 89 natomiast z instytucjonalnej – 56). Liczba ta jest wyraźnie niższa w stosunku do roku poprzedniego, kiedy to do rodziny naturalnej powróciło 174 wychowanków pieczy zastępczej.

Wskaźnik powyższy pozostaje niekorzystny w odniesieniu do napływu dzieci do pieczy zastępczej. W 2019 r. w pieczy zastępczej (obie formy) umieszczono 778 dzieci do 18 roku życia, z czego 575 z rodzin naturalnych. Dane wskazują, że podobnie jak w poprzednich latach najczęstszą przyczyną umieszczania dzieci w pieczy zastępczej było uzależnienie rodziców od alkoholu i bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, a w dalszej kolejności: pólsieroctwo, długotrwała lub ciężka choroba rodzica, sieroctwo, przemoc w rodzinie, niepełnosprawność co najmniej jednego z rodziców, pobyt za granicą co najmniej jednego z rodziców (praca zarobkowa) oraz inne przyczyny.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie organizował szkolenia, w których brali udział przedstawiciele różnych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej:

- W ramach projektu finansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój pn. „Bliżej rodziny – szkolenia dla kadr systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej” zorganizowano szereg szkoleń skierowanych m. in. do asystentów rodziny, koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej oraz kadry placówek opiekuńczo-wychowawczych. Szczegółowy wykaz tematów szkoleń realizowanych w roku 2019 w ramach ww. projektu oraz wykaz grup odbiorców został zamieszczony w części końcowej niniejszego raportu (str. 24).
- W dniu 22 maja 2019 r. odbyła się konferencja - debata pt. "Dlaczego rodzina zastępcza?". Konferencja skierowana była do przedstawicieli ośrodków pomocy społecznej, powiatowych centrów pomocy rodzinie, rodzin zastępczych, placówek opiekuńczo-wychowawczych z terenu województwa lubelskiego. W wydarzeniu wzięły udział 384 osoby.
- W miesiącach październik - listopad 2019 r. odbyło się 3 - dniowe szkolenie pt. „Praca z dziećmi krzywdzonymi ze szczególnym uwzględnieniem przemocy seksualnej” dla łącznie 100 uczestników (5 grup szkoleniowych). W szkoleniu uczestniczyli przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, policji, sądownictwa, oświaty, placówek opiekuńczo-wychowawczych, organizacji pozarządowych.

Cel szczegółowy 5: Wspieranie i promowanie idei przysposabiania dzieci.

Niewątpliwie najbardziej właściwą formą opieki nad dzieckiem w przypadku braku możliwości jego wychowywania w rodzinie biologicznej jest rodzina adopcyjna. Jednym z obowiązków samorządu województwa wskazanych przez *Ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* jest prowadzenie ośrodka adopcyjnego. Od dnia 1 stycznia 2012 r. w strukturze Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie funkcjonuje Ośrodek Adopcyjny w Lublinie wraz z Filiami (Biała Podlaska, Chełm, Zamość).

Działania podejmowane dla osiągnięcia tak sformułowanego celu koncentrowały się na popularyzacji wiedzy odnośnie procedur adopcyjnych i upowszechnianiu dostępności do nich oraz organizacji szkoleń dla kandydatów do przysposobienia dzieci.

1. Liczba przeprowadzonych procedur adopcyjnych zakończonych przysposobieniem dziecka.

Organizatorzy pieczy zastępczej, placówki opiekuńczo-wychowawcze, sądy i rodziny zastępcze mają obowiązek zgłaszania dzieci, których sytuacja prawna umożliwia przysposobienie. Ośrodek Adopcyjny pozyskuje stosowne informacje o tych dzieciach (dotyczące ich sytuacji prawnej, rodzinnej, stanu zdrowia, stosunku do przysposobienia), które uzasadniają kwalifikację dziecka do przysposobienia. W 2019 roku do Ośrodka Adopcyjnego zgłoszono 227 dzieci.

Kwalifikacja dzieci do przysposobienia krajowego dokonywana przez Ośrodek Adopcyjny obejmuje: diagnozę psychologiczną dziecka, określenie specyfiki potrzeb dziecka w kontekście prawidłowego doboru rodziny adopcyjnej, ocenę stopnia możliwości nawiązania

przez dziecko więzi emocjonalnej w nowej rodzinie, ustalenie sytuacji prawnej rodzeństwa dziecka, analizę aktualnych więzi dziecka z bliskimi mu osobami, analizę całościowej sytuacji dziecka w celu zbadania, czy przysposobienie leży w jego najlepszym interesie oraz uwzględnienie zdania wyrażonego przez dziecko, jeżeli jego wiek i stopień dojrzałości na to pozwalają.

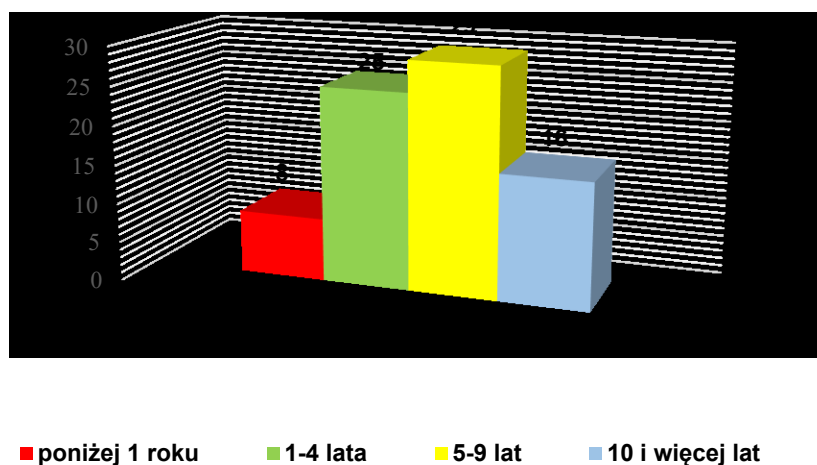
Kwalifikacja dzieci do przysposobienia odbywa się w oparciu o zgromadzoną przez Ośrodek dokumentację, a także przeprowadzone badania psychologiczno – pedagogiczne. Dla dziecka zakwalifikowanego do przysposobienia sporządza się kartę dziecka i dokument kwalifikacyjny zawierający niezbędne dla rodzin informacje o dziecku.

W przypadku dzieci zakwalifikowanych do przysposobienia Ośrodek Adopcyjny dokonuje doboru rodziny do dziecka i prowadzi nadzór nad przebiegiem procesu nawiązywania więzi między przysposabiającymi a przysposabianym. W sprawach przysposobienia dziecka współmałżonka lub przysposobienia dziecka, nad którym małżonkowie sprawowali rodzinną pieczę zastępczą Ośrodek dokonuje diagnozy funkcjonowania dziecka w rodzinie, relacji między opiekunami i dzieckiem, sposobu sprawowania opieki nad dzieckiem.

Ośrodek Adopcyjny w 2019 roku zakwalifikował do przysposobienia 50 dzieci. W przysposobieniu krajowym przysposobionych zostało 78 dzieci, jedno dziecko zostało przysposobione przez rodzinę mieszkającą w Belgii (prawomocne postanowienie sądu w sprawie adopcyjnej z 2016 r.).

Strukturę wiekową przysposobionych dzieci przedstawia poniższy wykres:

Wykres nr 3. Wiek dzieci przysposobionych w 2019 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdań rzeczowo – finansowych z wykonywania przez samorząd województwa zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za obydwa półrocza 2019 roku – dane Ośrodka Adopcyjnego w Lublinie.

Liczba adopcji w porównaniu z rokiem 2018 uległa zwiększeniu (w 2018 r. przysposobiono 63 dzieci).

W stosunku do 33 dzieci Ośrodek Adopcyjny dokonał wyboru rodziny z rejestru rodzin, które otrzymały pozytywną opinię kwalifikacyjną. W 2019 r. wydano łącznie 85 opinii kwalifikacyjnych o kandydatach do przysposobienia dziecka, z tego 73 pozytywne.

Ośrodek Adopcyjny w Lublinie prowadzi również Wojewódzki Bank Danych. Do WBD zgłaszane są dzieci, dla których Ośrodek Adopcyjny kwalifikujący dziecko do przysposobienia nie znalazł rodziny adopcyjnej. Informacje o takich dzieciach rozsyłane są do Filii Ośrodka Adopcyjnego na terenie województwa lubelskiego oraz do ośrodków adopcyjnych prowadzących wojewódzkie banki danych w Polsce. W 2019 r. WBD w Lublinie zgłosił do innych Ośrodków w Polsce w celu poszukiwania rodziny 24 dzieci, a do Centralnego Banku Danych w celu poszukiwania rodziny poza granicami kraju – 6 dzieci.

Przy realizacji zadań Ośrodek Adopcyjny współpracował z sądami, organizatorami i koordynatorami rodzinnej pieczy zastępczej, rodzinami zastępczymi, placówkami opiekuńczo-wychowawczymi, urzędami stanu cywilnego, ośrodkami pomocy społecznej, placówkami służby zdrowia.

W ramach promowania idei adopcji Telewizja Polska S.A. Oddział Terenowy w Lublinie na zlecenie ROPS w Lublinie przygotowała felieton telewizyjny wg scenariusza pracowników Ośrodka Adopcyjnego pt. „Fundament więzi”. W miesiącach listopad - grudzień 2019 r. odbyło się 70 emisji tej audycji.

Pracownicy Ośrodka Adopcyjnego promowali ideę przysposabiania dzieci poprzez udział w różnych przedsięwzięciach:

- organizowanych przez instytucje wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej zespołach dotyczących oceny sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej;
- jako prowadzący szkolenie dla kandydatów do przysposobienia dziecka;
- jako prowadzący szkolenie dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej;
- podczas panelowego spotkania kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej i pracowników organizatora rodzinnej pieczy zastępczej;
- podczas szkoleń, w których uczestniczyli pracownicy Ośrodka.

Ponadto psycholog Ośrodka prowadził zajęcia ze studentami IV roku psychologii dotyczące tematyki diagnozy kandydatów do przysposobienia dziecka i problematyki adopcyjnej.

2. Liczba szkoleń przeprowadzonych dla kandydatów na rodziców adopcyjnych.

W 2019 roku Ośrodek Adopcyjny przeprowadził szkolenia dla kandydatów na rodziców adopcyjnych. Wydano 68 świadectw ukończenia ww. szkolenia (w 2018 roku przeszkolono 71 osób). Szkolenia dla kandydatów odbywały się w grupach, metodą warsztatową według autorskiego programu pracowników Ośrodka „Fundament więzi”, zatwierdzonego decyzją MRPiPS.

Ponadto udzielono łącznie 2 090 porad dla:

- kandydatów do przysposobienia dziecka (1 586). Wsparcie udzielane jest kandydatom podczas prowadzonej diagnozy psychologiczno-pedagogicznej, wywiadów adopcyjnych, w procesie nawiązywania relacji z przysposabianym dzieckiem, prowadzenia nadzoru nad przebiegiem okresu styczności pomiędzy rodziną i dzieckiem.

- rodzin po adopcji (354). Wsparcie dla rodzin po adopcji obejmuje pomoc psychologiczną i pedagogiczną udzielaną na wniosek rodziny oraz pomoc osobom dorosłym adoptowanym jako dzieci w poszukiwaniu ich rodzin biologicznych i rodzeństwa. W 2019 r. Ośrodek Adopcyjny rozpoczął nową formę udzielania pomocy poprzez grupę wsparcia dla rodziców adopcyjnych. Spotkania odbywają się raz w miesiącu i uczestniczy w nich ok. 10 osób. Zajęcia prowadzi pedagog Ośrodka, rodzice mogą przeprowadzać dzieci.
- rodzin naturalnych (150). Wsparcie pedagogiczno-psychologiczne udzielane jest rodzinom, których dzieci zostały zakwalifikowane do przysposobienia, rodzinom biologicznym, których dzieci zostały przysposobione, matkom deklarującym zamiar pozostawienia dziecka w szpitalu po urodzeniu, rodzinom naturalnym. Pracownicy Ośrodka udzielają pomocy pacjentkom oddziałów ginekologiczno-położniczych deklarującym zamiar zrzeczenia się praw do dziecka, podczas wizyt w szpitalu informują o procedurach, udzielają wsparcia, towarzyszą podczas podejmowania decyzji, wspierają w załatwianiu spraw urzędowych.

III. Wnioski i rekomendacje

Wnioski	Rekomendacje	Realizatorzy rekomendacji	Sposób realizacji rekomendacji
Cel 1. Podniesienie w społeczeństwie wiedzy i kompetencji dotyczących zasad prawidłowego funkcjonowania rodziny.			
• Ośrodki pomocy społecznej w ramach swoich uprawnień realizowały zadania na rzecz szeroko pojętego wsparcia rodziny. Wskaźniki przyjęte w ramach tego celu utrzymują się stale na wysokim poziomie. Podejmowane działania realizowane były samodzielnie bądź w porozumieniu z innymi podmiotami na terenie danej gminy/miasta; • Działania w zakresie realizacji powyższego celu podejmował również Samorząd Województwa na skalę regionalną (Regionalna Karta Dużej Rodziny).	• Promowanie działań zmierzających do podnoszenia kompetencji rodzicielskich, organizowania i rozwoju alternatywnych form spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży oraz prowadzenia zdrowego trybu życia; • Wspieranie inicjatyw współpracy pomiędzy podmiotami pracującymi na rzecz rodzin w środowiskach lokalnych.	Samorząd gminny, powiatowy i wojewódzki we współpracy z placówkami oświatowymi, placówkami ochrony zdrowia, policją, organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami działającymi na rzecz dziecka i rodziny	Kontynuacja działań zapisanych w Programie poprzez organizację plenerowych imprez rodzinnych, warsztatów tematycznych, imprez okolicznościowych, sportowych i rekreacyjnych, kampanii edukacyjnych, doradztwa pedagogicznego, akcji profilaktycznych, różnych form spędzania wolnego czasu.
Cel 2. Kreowanie i promowanie działań wspierających pracę z rodziną naturalną.			
• Wzrosła liczba jednostek poradnictwa specjalistycznego oraz liczba korzystających z ich usług; • Spadła liczba placówek wsparcia dziennego; • Wzrosła liczba lokalnych działań profilaktycznych zapobiegających dysfunkcjom rodziny; • Spadła liczba asystentów rodziny oraz szkoleń do nich skierowanych;	• Wspieranie powstawania jednostek poradnictwa specjalistycznego jako podmiotów świadczących usługi w zakresie profilaktyki i pomocy rodzinie na wczesnym etapie kryzysu; • Organizowanie szkoleń celem ustawicznego doskonalenia zawodowego asystentów rodziny; • Promowanie działań sektora pozarządowego w obszarze wsparcia rodziny	Samorząd gminny, powiatowy i wojewódzki we współpracy z placówkami oświatowymi, placówkami ochrony zdrowia, policją, sądami, organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami działającymi na rzecz dziecka i rodziny	Realizacja zadania własnego powiatu w zakresie prowadzenia specjalistycznego poradnictwa ze szczególnym uwzględnieniem terenów posiadających braki w tym zakresie, zwiększenie liczby asystentów rodziny – konieczność zapewnienia stałych, pochodzących z budżetów samorządów gminnych środków finansowych na ich zatrudnienie, ciągle

• Spadła liczba gminnych programów wspierania rodziny; • Spadła liczba lokalnych organizacji pozarządowych wspierających rodziny, z którymi współpracują lokalne samorządy.	jako istotnego elementu wspomagającego działające w tym zakresie instytucje publiczne; • Promowanie wszelkich działań zmierzających do podnoszenia kompetencji rodzicielskich.		podnoszenie kwalifikacji asystentów rodzin, zwiększenie udziału organizacji pozarządowych w realizacji usług na rzecz dziecka i rodziny (dotacje samorządów, w tym samorządu województwa), wdrożenie programów wspierania rodzin w jak największej liczbie gmin województwa lubelskiego.
Cel 3. Organizacja i rozwój systemu rodzinnej pieczy zastępczej.			
• Niewielki spadek liczby rodzin zastępczych, wzrosła liczba rodzinnych domów dziecka, wzrosła liczba rodzin zastępczych zawodowych; • Organizowano szkolenia zarówno dla rodziców zastępczych oraz kandydatów na rodziców zastępczych jak i kadry pracującej z rodziną zastępczą na szczeblu powiatu; • Ta sama liczba koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej co w roku poprzednim.	• Promowanie idei rodzicielstwa zastępczego; • Stałe podnoszenie kompetencji wychowawczych rodziców zastępczych; • Organizowanie szkoleń dla kadry trenerskiej pracującej z rodzicami zastępczymi oraz dla koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej.	Samorząd powiatowy, samorząd wojewódzki	Kontynuacja szkoleń skierowanych do osób pracujących z rodzinami zastępczymi oraz do samych rodziców zastępczych, wspieranie działań na rzecz pozyskiwania kandydatów na rodziców zastępczych. Wypracowanie kolejnych standardów proceduralnych będących wsparciem dla organizatorów rodzinnej pieczy zastępczej w realizacji ich zadań.
Cel 4. Wspieranie istniejących form instytucjonalnej pieczy zastępczej.			
• W stosunku do roku ubiegłego spadła liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych; • W 2019 r. funkcjonowało łącznie 5 placówek specjalistyczno-terapeutycznych.	• Wsparcie kadry placówek opiekuńczo-wychowawczych poprzez organizację szkoleń podnoszących jej kompetencje niezbędne w pracy z dziećmi przebywającymi w placówkach oraz z ich biologicznymi rodzinami.	Samorząd powiatowy, samorząd wojewódzki	Kontynuacja działań zapisanych w Programie – szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr placówek opiekuńczo-wychowawczych, dostosowywanie placówek opiekuńczo-wychowawczych do standardów wymaganych przepisami.
Cel 5. Wspieranie i promowanie idei przysposabiania dzieci.			
• Organizowane były szkolenia dla kandydatów na rodziców adopcyjnych, udzielano im porad i wsparcia na każdym etapie procedur adopcyjnych (również po ich zakończeniu); • Promowana była idea adopcji.	• Promowanie idei przysposabiania dzieci oraz wspieranie kandydatów na rodziców adopcyjnych.	Ośrodek Adopcyjny w Lublinie wraz z Filiami, samorząd wojewódzki	Kontynuacja działań ujętych w Programie.

Podsumowanie

Działania zawarte w *Wojewódzkim Programie Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Lubelskim na lata 2014-2020* były realizowane w roku 2019 na wszystkich szczeblach samorządu terytorialnego. Realizację tych działań prowadzono we współpracy z lokalnymi podmiotami działającymi na rzecz wspierania dziecka i rodziny (szkoły, organizacje pozarządowe, zakłady opieki zdrowotnej, poradnie psychologiczno-

pedagogiczne, poradnie rodzinne, ośrodki interwencji kryzysowej, sądy rodzinne i opiekuńcze, policja, placówki wsparcia dziennego). Zaangażowanie tych instytucji i wskazane w raporcie rezultaty pozwalają sformułować stwierdzenie, że w województwie lubelskim funkcjonuje spójny system ochrony rodziny i dziecka. Podstawą tego systemu jest pogląd, że rodzina, która działa w sposób prawidłowy, zaspokaja potrzeby jej członków, zapewnia poczucie bezpieczeństwa, umożliwia rozwój zdolności i realizację aspiracji życiowych.

Dlatego stale aktualny będzie postulat analizowania sytuacji rodzin niewydolnych wychowawczo, wspieranie rodzin ze strony asystenta oraz grona specjalistów, podnoszenie przez rodziny własnych kompetencji i umiejętności wychowawczych, organizowanie jak najlepszych warunków pobytu dziecka w pieczy zastępczej, promowanie idei przysposabiania dzieci oraz wspieranie kandydatów na rodziców adopcyjnych.

Na przestrzeni lat realizacji *Wojewódzkiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Lubelskim na lata 2014-2020* kondycja rodziny jako najważniejszej grupy społecznej ulega stopniowej poprawie. Niewątpliwie wpływ na to ma realizacja od 1 kwietnia 2016 r. wypłat świadczenia wychowawczego stanowiącego istotne wsparcie materialne dla rodzin. Na ten korzystny trend nie mają wpływu niewielkie spadki w niektórych wskaźnikach Programu a tendencja spadkowa może również świadczyć o mniejszym zapotrzebowaniu na określone rodzaje pomocy.

Ponadto na szczególną uwagę zasługują następujące pozytywne zjawiska:

- ❖ funkcjonowanie na poziomie lokalnym wielu jednostek wspierających instytucje niosące pomoc rodzinom, które to jednostki obejmują wsparciem i doradztwem bardzo dużą liczbę osób (jest to ważne zwłaszcza na wczesnym etapie kryzysu);
- ❖ duża liczba działań profilaktycznych mająca istotny wpływ na spadek liczby osób wymagających wsparcia specjalistów w odbudowie prawidłowych relacji w rodzinie, zmianie stylu życia i umacnianiu prawidłowych postaw rodzicielskich;
- ❖ aktywność organizacji pozarządowych w zakresie wsparcia dziecka i rodziny na poziomie lokalnym oraz promowanie działań sektora pozarządowego przez instytucje publiczne;
- ❖ dostosowywanie się funkcjonujących placówek opiekuńczo-wychowawczych do wymagań i standardów wskazanych w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, co w konsekwencji ogranicza liczebność dzieci przebywających w jednej placówce stwarzając tym samym dogodniejsze warunki dla ich osobistego rozwoju.

Wskazana jest kontynuacja działań w obszarach, dla których zostały sformułowane i zarekomendowane poszczególne rozwiązania. Kierunki interwencji zawarte w *Wojewódzkim Programie Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Lubelskim na lata 2014-2020* pozostają aktualne i powinny znaleźć swoje odzwierciedlenie w dokumentach programowych będących jego przedłużeniem w nowej perspektywie. Należy zwrócić szczególną uwagę na stworzenie optymalnych warunków życia rodzin w naszym województwie poprzez intensyfikację pracy z rodziną naturalną, która umożliwi jej samodzielne przezwyciężanie trudności przy wykorzystaniu własnego potencjału. Powyższe przyczyni się do utrzymania dzieci w środowisku rodzinnym oraz pozwoli na reintegrację rodzin poprzez umożliwienie powrotu dziecka z pieczy zastępczej. Niezbędny jest również dalszy rozwój i profesjonalizacja systemu wsparcia rodzin: podnoszenie kwalifikacji kadr pracujących z rodzinami, współpraca międzyinstytucjonalna, wzmocnienie sektora

pozarządowego, integracja społeczności lokalnych, rozbudowa infrastruktury skierowanej do rodzin.

W przypadku braku możliwości pozostawienia dziecka w rodzinie biologicznej powinno ono trafić do jak najbardziej optymalnej formy pieczy zastępczej, a zatem w tym miejscu nie sposób pominąć konieczności objęcia wsparciem rodziców zastępczych oraz zadbania o profesjonalizację kadry placówek opiekuńczo-wychowawczych. Szczególną opieką powinni zostać też objęci rodzice adopcyjni jako osoby kreujące prawidłowo funkcjonujące środowiska rodzinne będące gwarantem więzi.

Spis tabel:

Tabela nr 1. Jednostki poradnictwa specjalistycznego (o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym) w latach 2012 – 2019.....	str. 8
--	--------

Spis wykresów:

Wykres nr 1. Liczba placówek wsparcia dziennego (o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym) w latach 2008 – 2019.....	str. 9
Wykres nr 2. Typy rodzin zastępczych funkcjonujących w województwie lubelskim w 2019 r.....	str. 13
Wykres nr 3. Wiek dzieci przysposobionych w 2019 r.....	str. 19

Wykaz tematów szkoleń realizowanych w ramach projektu „Blżej rodziny – szkolenia dla kadr systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej”:

1. Praca z rodziną z problemem uzależnienia;
2. Zachowania autodestrukcyjne młodzieży – samookaleczenia, zachowania suicydalne, zaburzenia odżywiania – symptomy i ewentualne rozwiązania;
3. Komunikacja z dzieckiem w kolejnych fazach rozwojowych;
4. Metoda dialogu motywującego;
5. Procedury związane z odbieraniem dziecka z rodziny oraz zadania organów uczestniczących w wykonywaniu orzeczeń o przymusowym odebraniu osoby w oparciu o przepisy art. 598 § 1 i kolejne kodeksu postępowania cywilnego;
6. Trening umiejętności prowadzenia dialogu motywującego i skoncentrowanego na rozwiązaniach w pracy z rodziną;
7. Zastosowanie narzędzi psychologicznych w diagnozie rodziny – skala oceny rodziny;
8. Efektywny opiekun usamodzielnienia, jego prawa i obowiązki; Praca z usamodzielniającym się wychowankiem rodziny zastępczej;
9. Tworzenie planu pracy z rodziną oraz planu pomocy dziecku;
10. Pozyskiwanie funduszy unijnych, w tym zarządzanie projektami. Pozyskiwanie środków finansowych i wdrażanie programów dotyczących wspierania rodziny i organizowania rodzinnej pieczy zastępczej;
11. Jak budować swój autorytet – warsztaty dla wychowawców. Jak radzić sobie z agresją werbalną wychowanków? Jak tworzyć kontrakty z grupą wychowawczą;
12. Poszerzenie wiedzy oraz doskonalenie umiejętności praktycznych i kompetencji zawodowych asystentów rodziny (mediacja, komunikacja interpersonalna w pracy asystenta rodziny);
13. Jak budować swój autorytet – warsztaty dla wychowawców. Jak radzić sobie z agresją werbalną wychowanków? Jak tworzyć kontrakty z grupą wychowawczą;
14. Zarządzanie motywacją. Ocena i motywacja pracowników;
15. Jak budować swój autorytet – warsztaty dla wychowawców. Jak radzić sobie z agresją werbalną wychowanków? Jak tworzyć kontrakty z grupą wychowawczą;
16. Wczesne wykrywanie syndromów dziecka krzywdzonego;
17. Prawo w praktyce. Wybrane zagadnienia prawne;
18. Wypalenie zawodowe – etiologia, skutki, metody przeciwdziałania;
19. Jak rozwiązywać konflikty w zespole;
20. Superwizja.

Łączna liczba przeszkolonych osób: 818. Szkolenia skierowane były do:

- poziom gmin: asystentów rodziny, pracowników placówek wsparcia dziennego, w tym: kierowników placówek wsparcia dziennego, wychowawców, psychologów, pedagogów, osób prowadzących terapię, opiekunów dziecięcych, rodzin wspierających oraz innych osób prowadzących pracę z rodziną lub zajmujących się opieką i pomocą w opiece i wychowaniu dziecka;
- poziom powiatów: koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, pracowników organizatora rodzinnej pieczy zastępczej, pracowników powiatowego centrum pomocy rodzinie zaangażowanych w realizację zadań związanych z organizacją pieczy zastępczej, pracowników placówek opiekuńczo - wychowawczych, w tym: dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych (lub centrum), w tym również placówek typu rodzinnego, pedagogów, psychologów, osób prowadzących terapię, opiekunów dziecięcych, pracowników socjalnych w placówce, rodzin zastępczych oraz prowadzących rodzinne domy dziecka;
- poziom wojewody: pracowników wojewody realizujących zadania z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.

Szkolenia obejmowały uzupełniającą również następujące grupy osób:

- przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości (sędziów, kuratorów,);
- przedstawicieli oświaty (m.in. pedagogów i psychologów szkolnych, wychowawców);
- przedstawicieli systemu zdrowia (lekarze, pielęgniarki);
- inne służby pracujące z dziećmi i rodzinami biologicznymi, osobami sprawującymi pieczę zastępczą i rodzinami adopcyjnymi.